

Л. А. Чередник

к. філол. наук, доц.,
ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

ІНТЕРНЕТ-ЛІТЕРАТУРА ЯК ФЕНОМЕН ХХІ СТОЛІТТЯ

Відома українська письменниця Ліна Костенко у романі «Записки українського самашедшого» так писала про наших сучасників: «Ми птиці інформаційного простору»[3, с. 224]. Дійсно, Інтернет настільки глибоко увійшов як у життя суспільства, так і окремої особистості, що уявити існування без нього вже просто неможливо. У зв'язку з цим процеси масової комунікації потрапляють у широке поле досліджень представників різних галузей наук, зокрема таких відомих учених, як М.Маклюєна, Е.Тоффлера, Д.Даніельса, Л.Петрова, Г. Почепцова. В.Різуна А.Птушенка, Н.Степанюк, Е.Хухтамо та інших.

Сучасна комунікація проявляється як один з найважливіших і фундаментальних компонентів у системі глибинних зв'язків людини з природою, культурою та суспільством. З появою Інтернету виникає новий тип культури – інформаційний. Віртуальний дискурс кінця ХХ – початку ХХІ століть ознаменувався появою такого феномена сучасної культурної комунікації, як Інтернет-література.

На думку Л. Дербеньової, «комп'ютеризація літератури нині є однією з найбільш перспективних теоретичних проблем, як у дослідженні електронних засобів інформації, так і літературознавства» [1, с. 151]. Авторка також зазначає, що нова якість літературної діяльності – це «не лише комп'ютерний набір тексту, а й засвоєння комп'ютерних технологій і використання їх як художніх прийомів» [1, с. 152].

Узагалі, на думку багатьох дослідників, літературу, що знаходиться в мережі, можна розділити на два види. По-перше, це споконвічно паперова, але вміщена в Інтернет. Це класичні або сучасні твори, написані на папері. По-друге, це власне мережева література, яку неможливо перенести на аркуш. Нині існує декілька назв цього новітнього явища у нашому житті: Інтернет-література, мережева література, віртуальна література, сетература.

Як стверджує Ю.Завадський, дослідження щодо мережевої літератури, мають тривалу історію. Почалися вони в США і пов'язані з інтердисциплінарними працями Т. Нельсона, Д. Енгельбарта, що з'явилися у 1960-х роках ХХ століття та заклали основи як методології вивчення явищ зв'язку людини та машини, так і принципів керування в комп'ютерному середовищі [2]. Із початку 1980-х років формується теоретико-літературна база для вивчення літератури комп'ютерного середовища. У той же час побачили світ і кілька художніх творів інтернет-літератури. Удосконалення комп'ютерів відкривають нові цікаві можливості і в галузі цієї незвичної літературної творчості.

На сьогоднішній день немає одностайного тлумачення терміна «мережева література», оскільки його розглядають у різних ракурсах. Найбільш повне визначення серед усіх дослідників явища Інтернет-літератури належить Геннадію Рябову: «Це заснований на використанні писемності вид творчості, кінцевий продукт якого (твір) може розміщуватися на розмежованих у просторі вузлах комп'ютерної мережі, видозмінюватися (редагуватися) в часі й бути доступним багатьом споживачам з різних місць одночасно» [4]. Тобто, це література, середовищем існування якої є Інтернет, і саме він надає змогу користувачам-читачам використовувати різні засоби, прийоми, неймовірними на папері.

Мережева література має низку характерних особливостей. Головною з них є можливість колективної творчості, тобто багатоавторність. Користувачі Інтернетом відповідно до певних правил або довільно можуть дописувати твір, змінювати сюжет, колізії долі героїв, тощо. До того ж, події можуть розвиватися навіть спорадично. У цей літературний твір досить легко вставити звукові файли чи файли із зображенням, анімацію. Тобто, твори Інтернет-літератури є, за словами італійського філософа, письменника й ученого У. Еко, «відкритими».

По-друге, кардинально змінюються відносини між письменником і читачем, адже останні стають співавторами того чи іншого твору. Окрім того, досить часто читач не має змоги оглянути весь текст одночасно, оскільки той знаходяться у різних файлах. Тоді кожен може вибрати свій варіант розвитку сюжету. Це досить схоже на рольову гру, варіант якої можна вибирати довільно. Отже, можна говорити про інтерактивність цієї літератури, до якої, до речі, рухається уся нинішня культура [5, с. 268]. Сьогодні втілюється у реальність знаменитий вислів В. Набокова: «Шедевр будь-якого письменника – його читач».

Серед переваг мережевої літератури виділяють «оперативність, діалоговий режим, можливість внесення правок, доповнень, що надає змоги живому слову «оживати» в новій віртуальній інкарнації» [2].

В Інтернет-літературі вирізняється жанрове розмаїття: електронні журнали, online-щоденники, веб-сторінки відомих літераторів, блоги. Останнім часом існують різні гіпертекстові моделі: роман (гіперроман), так звана, рамкова поезія, ігрові тексти («Буриме», «Сад расходящихся хокку»), гостьова книга (гестбук) тощо.

Мережева література має як позитивні, так і негативні риси. З одного боку, «виходячи з унікального характеру Інтернету, вона є рідкісним засобом самовираження; зникає проблема видання твору; відсутність цензури» [5, с. 270]. Та з іншого боку, саме зникнення цензури і редакторського виправлення може привести до появи не просто слабких, а й відверто провокаційних опусів. І ще одне важливе питання – це мова творів, її правильність і нормативність. Це нагальна проблема взагалі соцмереж. Інтерактивні форми спілкування часто перетворюються на гори словесного сміття, що призводять до порушення основних прав

особистості. Не випадково, в англomовному Інтернеті вже існує своєрідна форма «нетикета» (netiquette), що має захищати від подібних зловживань, чітко окреслюючи найважливіші правила кодексу морально-літературної благопристойності. Серед них: «критика повинна бути конструктивною; написання цілих слів заголовними буквами варто уникати, тому що в Інтернеті вони позначають крик; повторюваних постів у одному гестбучі варто уникати» [5, с. 275]. Але найголовніше правило нетикету говорить: «Думайте про те, що за кожною гостьовою стоїть жива людина».

Слід також зазначити, що мережева література є надзвичайно популярним явищем у країнах Західної Європи, США, Росії. На теренах України вона розвинена дуже слабо. Як показують дослідження, лише два ресурси – proza.com.ua і poetry.uazone.net – дозволяють письменникам-початківцям заявити про себе на просторах UA-IX. Але для цього їм необхідно пройти певний відбір за якістю твору.

Отже, у кінці нашої розвідки слід зробити декілька узагальнень. Інтернет-література є новим явищем глобалізованого сучасного суспільства. Її появу можна розглядати як реакцію на кризу традиційної літератури, про яку багато говорять останнім часом. Мережева література має свої як позитивні, так і негативні риси. Цей процес не стоїть на місці, а невпинно розвивається разом із «всесвітньою павутиною», що пропонує усе нові й нові форми. Наприклад, сьогодні вже говорять про появу кібератури, що приходить на зміну Інтернет-літературі. Хоча, на нашу думку, повністю витіснити традиційну літературу ніяка комп'ютерна література не зможе.

Список використаних джерел

1. Дербеньова Л. В. Літературний комп'ютерний феномен у комунікативно–мережевій культурній парадигмі [Електронний ресурс] / Л. В. Дербеньова // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 76. – С. 151 – 153. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/jpdf/gileya> – Назва з екрану.
2. Завадський Ю. Р. Типологія та поетика мережевої літератури і сучасне західне літературознавство [Електронний ресурс] / Ю.Р.Завадський – Режим доступу: disser.com.ua/content – Назва з екрану.
3. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
4. Рябов Г. Сете – или тура?[Електронний ресурс] / Г. Рябов //Сетевая словесность. – Режим доступа: <http://www.litera.ru/slova/ryabov/setetura/>
5. Фісенко Т.В. Теорія мережевої літератури як новий літературознавчий дискурс /Т.В. Фісенко // Питання літературознавства. – 2006. – Вип. 71. – С. 268 – 279.